

VARFÖR FÅR TOBAKSINDUSTRIN LJUGA?

En rapport om rättegångarna mot tobaksindustrin i Finland

JOHAN BÄRLUND

Har tobaksindustrin ett civilrättsligt och ett straffrättsligt ansvar för de sjukdomar som tobaken orsakar? Tobaksrökare i Finland har dragit tobaksbolagen inför rätta och kräver att de ansvariga skall dömas att betala ersättning och till straff. Tobaksindustrin försvarar sig genom att påstå att tobaken inte alls orsakar några sjukdomar och avsäger sig allt ansvar.

Inledning

Då du ljuger skall du försäkra dig om att lögnen är tillräckligt stor; då skall lögnen uppfattas som en sanning. Den stora lögnen är idag att tobaken inte skadar hälsan. Gång på gång meddelar tobaksindustrin i dagspressen, i TV, i radio, på seminarier osv. att det inte är bevisat att tobaken orsakar sjukdomar. Tobaksindustrin hänvisar till att det finns medicinska experter som anser att det endast råder ett statistiskt samband mellan tobaken och sådana sjukdomar såsom lungcancer, struphuvudscancer, lungemfysem, störningar i blodcirkulationen m.m.

Det ovanstående ger också en hänvisning om vad den s.k. tobaksprocessen handlar om. Den 16 juni 1988 inleddes vid Helsingfors rådstuvurätt en rättegång vid vilken en privatperson, pensionären Pentti Aho, kräver skadestånd av två finländska tobaksbolag, Suomen Tupakka Oy och Oy Rettig Ab. Grunden för skadeståndskravet är de skador som käranden drabbats av till följd av att han rökt cigaretter som dessa to-

baksbolag marknadsfört. Cigaretterna har förorsakat honom tre olika sjukdomar: 1980 fick han diagnosen kronisk lungkatarr och lungemfysem och 1986 opererades han för struphuvudscancer. Då rättegången inleddes misstänkte läkarna också att käranden led av lungcancer, men en provtagning av lungvävnaden förhindrades av kärandens dåliga hälsa.

När man diskuterar med en lekman om rättegången blir hans eller hennes första reaktion ofta att det inte kan vara möjligt att erhålla skadestånd för skador och sjukdomar som uppkommit på basis av tobaksrökning. Den som insjuknar t.ex. i lungcancer har ju rökt av fri vilja och utan att bry sig om medicinalstyrelsens (numera social- och hälsovårdsministeriets) varningstext som finns tryckt på cigarettasken. Jag måste medge att också min reaktion var denna då jag av kärandens ombud, professorn i civilrätt Erkki Aurejärvi, första gången fick höra om den då förestående rättegången för över fem år sedan. Men efter att jag har bekantat mig med de protokoll från tobaksprocessen

som föreningen Lääkärin sosiaalinen vastuury. (Läkarens sociala ansvar) efter varje rättegångsbehandling publicerar i bokform, har jag ändrat uppfattning.¹ Själva juridiken är inte alls svår; det gäller bara att känna till hur tobaksbolagen marknadsför sina produkter.

Käromålet

Den juridiska grunden för käromålet är den rättskonstruktion som numera går under namnet produktansvar, dvs. bland annat producentens ansvar för skador som förorsakas av de produkter han tillverkat.² Det är här alltså fråga om ersättning för produkt-skador, dvs. skador som förorsakats av cigaretter och som käranden drabbats av.

Själva ansvarsgrunden utgörs av ett culpaansvar: den som uppsåtligen eller av vållande förorsakar annan skada är skyldig att ersätta den. Denna rättsregel ingår för närvarande i den finska skadeståndslagens 2 kap. 1 § 1 mom.

För att käromålet skall ha framgång krävs att vissa kriterier är uppfyllda. Först och främst måste det existera ett adekvat kausalsamband mellan å ena sidan de cigaretter som tobaksbolagen framställt och å andra sidan de skador som käranden drabbats av. Detta krav kan i sin tur uppspjälkas i två kriterier. Å ena sidan skall det vara styrkt att cigaretter över huvud taget kan förorsaka de skador som käranden påstår att han drabbats av, å andra sidan måste det vi-

sas att just kärandens sjukdomar förorsakats av tobaken.

Kärandens bevisning av kausalsambandet var redan under den första behandlingen i rådstuvurätten övertygande. Håkan Poppius, professor i lungsjukdomar vid Helsingfors universitet, och Sirkka Lauerma, överläkare i näs-, hals- och öronsjukdomar vid Helsingfors diakonissanstalt, ansåg att kärandens sjukdomar med ytterst stor sannolikhet var förorsakade av tobak. Under senare behandlingar i rådstuvurätten vittnade ytterligare tio ansedda finländska experter och deras vittnesutsagor bekräftade alla att kärandens sjukdomar utan tvivel hade sin orsak i cigaretterna. För det andra måste käranden leda i bevis att det existerar en grund för tobaksbolagens ansvar. Tobaksbolagen har framställt och marknadsfört cigaretter långt före 1941 då käranden började röka och också efter 1986 då han slutade konsumera cigaretter.

I käromålet anförs att tobaksbolagen inte förfarit såsom man kan kräva av en aktsam och omsorgsfull näringsidkare. Enligt käranden har tobaksindustrin således handlat culpöst vid marknadsföringen av sina produkter.

En allmän princip i finsk rätt är att näringsidkaren är skyldig att känna till egenskaperna hos de produkter han marknadsför. Han är sakkunnig i fråga om de egenskaper och verkningar produkterna har och kan inte åberopa sin okunnighet till försvar.³ Detta gäller i högsta grad tobaksindustrin,

1. *Tupakkamies vastaan Rettig ja Suomen Tupakka*, del 1-15, Helsingfors 1988-1992.

2. Tidigare användes benämningen ansvar för skadebringande egenskaper hos köpgodset, se t.ex. *Godenhjelm*, Lärobok i kontraktsrätt I, 2 uppl., Lovisa 1977, s. 149 ff.

3. Denna fråga utreds bl.a. i prof. Wilhelmssons utlåtande, som inbegärts av käranden. Se del 4, s. 112 ff. Principen har framgått av flera prejudikat av den finska högsta domstolen.

som tillverkat och marknadsfört produkter med endast en huvudsaklig beståndsdel: tobak.

Kärandesidan har ingående redogjort för de normer som tobaksindustrins förfarande brutit och fortsättningsvis bryter mot. Då tobaksindustrin marknadsför sina tobaksprodukter såsom helt oskadliga, gör sig tobaksbolagen skyldiga till brott mot ett flertal lagrum. Bl.a. anför kärandens ombud att det är uppenbart att försäljningen av tobak i princip var förbjuden fram till 1.3.1977 då den finska tobakslagen trädde i kraft. Före detta datum löd nämligen tobaksprodukterna enbart under livsmedelslagstiftningen och enligt 9 § livsmedelsförordningen är det förbjudet att tillverka och sälja sådana livsmedel som är skadliga för hälsan. Kärandens påstående är både intressant och överraskande, men utan tvivel också riktigt.

Tobaksindustrins förfarande bryter även mot den finländska marknadsföringslagstiftningen. Med stöd av 2 kap. 2 § konsumentskyddslagen, som trädde i kraft 1.9.-1978, är det förbjudet att lämna osanna och vilseledande uppgifter vid marknadsföring. Förbudet är straffsanktionerat. Likaså förbjuds otillbörlig marknadsföring i övrigt av generalklausulen (2 kap. 1 § 1 mom.). Enligt 2 kap. 1 § 2 mom. skall sådan marknadsföring som inte innehåller uppgifter "som är av behovet påkallade med hänsyn till konsumenternas hälsa..." alltid anses otillbörlig. Tobaksbolagen har dessutom åtskilliga gånger på mer eller mindre sofistikerade sätt brutit mot tobakslagens förbud att göra reklam för tobaksprodukter.

Tobaksbolagens beteende sanktioneras

dessutom av lagrum i den finska strafflagen. I utlåtanden av två professorer i straffrätt, Eero Backman och P.O. Träskman, redogörs för hur tobaksbolagens förfarande uppfyller rekvisiten i ett antal lagrum i strafflagen. Bl.a. anser de att tobaksindustrin gjort sig skyldig till förfarande som uppfyller rekvisiten för misshandel.

I fråga om tobaksbolagens sätt att marknadsföra sina produkter från 1940-talet fram till dags dato presenterar kärandens ombud ett digert material, som omfattar hundratals urklipp ur flera tiotal tidningar och tidskrifter. Tobaksbolagens marknadsföring har, enligt kärandens besvärsskrift till Helsingfors hovrätt, allt som allt omfattat tiotals tusen enskilda reklamer i olika massmedia.⁴ Materialet omfattar inte endast betald reklam utan också olika uttalanden som representanter för tobaksbolagen gjort i intervjuer, insändare m.m.

Presentationen av materialet ger en mycket skrämmande bild av tobaksbolagens förfaringsätt. Bolagen har nämligen systematiskt gett en osann bild av tobakens egenskaper. Tobaksindustrin har alltid förnekat kausalsambandet mellan tobaken och olika sjukdomar. Detta har skett trots att tobaksindustrin redan i början av seklet fick kännedom om de första medicinska undersökningarna som verifierar ett samband mellan tobaksrökning och cancer. Idag existerar det flera tiotals tusen medicinska undersökningar som ostridigt konstaterar att tobaken ger upphov till ett flertal sjukdomar. Också under rättegången förnekade tobaksindustrin sambandet fullständigt. Då kärandens ombud frågade tobaksindu-

4. S. 22. Besvärsskriften finns publicerad i publikationen *Kirjelmät Helsingin hovioikeudelle*, som senare kommer att ingå i del 16 i serien *Tupakkamies vastaan Rettig ja Suomen Tupakka*.

strins ombud om svaranden anser att det medicinskt är bevisat att tobaksrökningen förorsakar lungcancer, lungemfysem, luft-rörskatarr eller struphuvudscancer svarade tobaksindustrins ombud kategoriskt nej! Det är inte vetenskapligt bevisat att tobaken förorsakar de nämnda sjukdomarna.⁵

Det faktamaterial om tobaksindustrins marknadsföring som kärandesidan framlagt för rådstuvurätten är utan tvivel grunden för tobaksindustrins skadeståndsansvar. De flesta jurister som bekantat sig med tobaksindustrins marknadsföring har blivit övertygade om att den på ett grovt sätt strider mot gällande stadganden om hur en näringssidkare skall förfara då han marknadsför sina produkter.

Tobaksbolagens försvar

Det har också varit en upplevelse att följa med hur tobaksindustrin försvarar sig. De normala reglerna för argumentation ser man inget spår av; man kan t.o.m. påstå att tobaksbolagens argumentation följer en helt egen logik.

Det mest paradoxala i tobaksindustrins försvar är följande två påståenden som tobaksbolagen genomgående hänvisar till:

1. Tobaken förorsakar inte sjukdomar; det existerar endast ett statistiskt samband mellan tobaken och sjukdomarna. Sambandet mellan tobaken och sjukdomarna är

således detsamma som sambandet mellan drunkningsolyckor och konsumtionen av glass. Under sommaren ökar nämligen både antalet drunknade och glassförsäljningen till följd av vackert och varmt väder.

2. Käranden borde ha lyssnat till de lärare, läkare och andra personer som varnade honom för tobakens skadlighet. Tobaksbolagens ombud åberopade t.ex. att käranden Pentti Aho redan innan han började röka 1941 hade fått information om tobakens skadlighet. Bl.a. visade svarandesidan att Pentti Aho 10.5.1937 kl. 13-14 i Tammela folkskola blev lärd att tobak och tobaksrök är giftiga ämnen. Även senare varnades käranden i tidningsartiklar, av läkare osv. att tobaken är skadlig.

Tobaksbolagen har offrat mycket energi åt att leda i bevis att tobaken inte förorsakar sjukdomar. Professor efter professor med imponerande curriculum vitae marscherade in och bedyrade under ed att det inte är vetenskapligt bevisat att tobaken förorsakar cancer eller några andra sjukdomar.⁶ Också en finländsk professor lyckades svarandesidan få att vittna om att tobaken inte orsakar sjukdomar. Några dagar innan hade 63 finländska experter på medicinens område publicerat en skrivelse, som de avslutar enligt följande:⁷

“Tobaksindustrin måste erkänna fakta, informera sina kunder, dvs. rökarna, om dem och bära sitt ansvar för de skador som de orsakar.

5. Se del 4, s. 122 och 128.

6. Se i del 10: prof. Hiram T. Langston, s. 168 ff., prof. Hans J. Eyseneck, s. 241 ff., prof. William B. Ober, s. 257 ff.; i del 11: prof. Arthur Furst, s. 125 ff., prof. Sheldon C. Sommers, s. 190 ff.; i del 13: bitr. prof. Kenneth MacRae, s. 161 ff., prof. Philips M. Stell, s. 237 ff.; i del 13 har vi också prof. Barbara Hecht, s. 265 ff. och prof. Frederick Hecht vilka intygar att man ännu inte fullständigt kunnat förklara kausalkedjan mellan orsakande ämnen och cancer.

7. Av dessa 63 är 43 professorer, 2 biträdande professorer, 12 docenter och 6 övriga experter på cancerforskningens område. Se del 14 s. 26 ff.: Utlåtandet har rubriken “Tobak orsakar cancer”.

Årliga, miljardstora vinster hindrar tobaksindustrin från att tala sanning, men det vetenskapliga samfundets uppfattning är ostridig: Tobak orsakar cancer.”⁸

Den finländska professorn Ismo Virtanen utfrågades om de finländska läkarnas vittnesutsagor i rätten av kändens andra ombud, advokat Juha Sivenius. Dessa läkare hade ju entydigt ansett att kändens sjukdomar orsakas av tobaken:

Sivenius: Således har alla dessa finländska experter misstagit sig?

Virtanen: Nej. Så säger jag inte. De är bara av annan åsikt.

Sivenius: Då de i sina vittnesutsagor anser att tobaken är orsaken till Pentti Ahos sjukdom?

Virtanen: Nej. Ni lyckas nu inte få ordet ‘missta’ i min mun eftersom jag förstår dem. De utgår från andra premisser av en eller annan orsak och de har stannat för en annan åsikt.

Sivenius: Nå, har de fel eller är det Ni som har fel?

Virtanen: Nej. Jag själv har säkert inte fel i fråga om min åsikt, men inte har de det heller. Vetenskapen är inte alltid så entydig. Läkarvetenskapen kan vara otvetydig, men som en representant för medicinen anser jag att man visst kan vara av olika åsikt inom medicinen.

Sivenius: Bra. De har således inte misstagit sig och har inte fel.

Virtanen: Nej. De är av annan åsikt än jag, som inte heller har misstagit sig. Jag poängterar än en gång att det kan finnas olika åsikter. Det kan

finnas flera teorier. Vi kan ännu inte säga vem som har fel...⁹

Ett allmänt intryck i fråga om tobaksindustrins läkarvetenskap är att man med hjälp av pengar alltid hittar s.k. medicinska experter som är villiga att ge en vittnesutsaga om att det ännu inte är bevisat att tobak orsakar sjukdomar. Särskilt när det gäller cancer har man nämligen inte ännu kunna klarlägga alla steg i kausalkedjan från en frisk cell till en cancercell. Då är det lätt att påstå att sambandet inte är vetenskapligt bevisat.

Tobaksindustrin har redan för länge sedan funnit patentlösningen på hur de fortsättningsvis skall kunna upprätthålla bilden av att det existerar en reell medicinsk kontrovers i fråga om huruvida tobaken orsakar sjukdomar. Genom att bedriva egen forskning som har i uppgift att generera forskningsresultat där man inte har kunnat konstatera något kausalsamband kan tobaksindustrin än idag påstå att det finns forskare som anser att det inte är bevisat att tobaken förorsakar sjukdomar. Under rättegångens lopp har det kommit fram att många av de vittnen som svarandesidan låtit vittna har uppenbara kopplingar till tobaksindustrin. När så är fallet har vi knappast att göra med objektiv medicin.

Rådstuvurättens avgörande

Rådstuvurättens utslag avkunnades den 6 februari 1992. Kändens krav på ersättning förkastades. Då man analyserar domstolens motiveringar till avgörandet väcks ohjälpligen misstankar om att rådstuvurätten inte besitter tillräckliga kunskaper i konsument-

8. Del 14, s. 28. Författarens översättning.

9. Del 14, s. 322 f. Författarens översättning.

och skadeståndsrätt för att nå ett korrekt avgörande.

I varje rättsligt ärende måste domstolen först och främst konstatera fakta i fallet: Vad har egentligen skett? Om inte detta utreds är det omöjligt att ge sig in på en juridisk bedömning av situationen. Rådstuvurätten har därför gjort ett misstag då den låter bli att ta ställning dels till det allmänna spörsmålet om huruvida tobak förorsakar cancer och dels till frågan huruvida de av tobaksbolagen marknadsförda cigaretterna helt eller delvis har förorsakat just kändens sjukdomar. I sitt sammandrag av utslaget konstaterar domstolen uttryckligen att den låter bli att ta ställning till om cigaretterna har förorsakat kändens sjukdomar.¹⁰ I och med att rådstuvurätten försummar att konstatera fakta i fallet kommer också den juridiska bedömningen att misslyckas, eftersom den juridiska bedömningen bygger på vad som kan anses utrett i fallet.

I stället börjar rådstuvurätten med att utreda huruvida det exiterar någon ansvarsgrund för tobaksbolagen. Bestämmandet av om tobaksbolagen varit vållande är ett utpräglat juridiskt problem, och rådstuvurätten borde besitta tillräckliga kunskaper för att klara av den uppgiften. När man läser rådstuvurättens utslag börjar man emellertid tvivla på rådstuvurättens yrkesskicklighet. Domstolen utgår nämligen ifrån att frågan om huruvida tobaksbolagen varit vållande, dvs. culparegeln, kan transformeras till frågan huruvida tobaksbolagen har

“brutit mot ett direkt i lagstiftningen ingående förbud eller mot ett förbud eller påbud som kan härledas ur allmänna rättsprinciper.”¹¹

Enligt mitt förmenande ställer rådstuvurätten ett alltför lindrigt krav på aktsamhet när det gäller tobaksbolagens verksamhet. En korrekt formulerad fråga hade haft följande lydelse: Har de finländska tobaksbolagen handlat såsom omsorgsfulla näringsidkare? När domstolen försöker besvara frågan kan vissa tumregler uppställas för bedömningen: Av en fackman krävs mer omsorg än av en icke-fackman (tobaksbolagen är “fackmän” på sitt område); har skadevällaren insett risken för skada blir han lättare ersättningskyldig (tobaksbolagen har varit medvetna om tobakens livsfarliga egenskaper i decennier); ju allvarligare skadorna är, desto större aktsamhet krävs det (eftersom tobaken dödar är aktsamhetskravet strängt); ju lättare det är att förebygga skadorna, desto mer omfattande förebyggande åtgärder krävs det (tobaksbolagen skall varna för att deras produkter är livsfarliga); större skaderisk kan tillåtas om verksamheten i övrigt är samhällsnyttig (man kan ifrågasätta tobakens positiva effekter över huvud taget) osv. Ytterligare tumregler kunde presenteras vilka alla ger vid handen att det krav på omsorg som kan ställas på tobaksindustrin är strängt. Tobaksbolagen kan knappast anses ha uppfyllt sin omsorgsplikt och därför kan man ålägga dem ett skadeståndsansvar. Social- och hälsovårdsministeriets varning på cigarettaskarna kan inte heller befria tobaksbolagen från denna omsorgsplikt.¹²

10. Rådstuvurättens avgörande finns i del 15, se s. 36.

11. Del 15, s. 23. Författarens översättning.

12. Så konstateras uttryckligen i *riksdagens andra lagutskotts betänkande* (4/1990 s. 2) i samband med stiftandet av den finska produktansvarslagen. Intressant är att utskottet kraftigt betonar möjligheten

Också om man tar rådstuvurättens norm (ersättningsskyldighet vid brott mot förbud eller påbud) som utgångspunkt för bedömningen kan inte slutresultatet bli annat än att tobaksbolagen varit vållande och att de därmed också blir ersättningsskyldiga. Tobaksbolagen har utan tvivel brutit bl.a. mot konsumentskyddslagens stadganden om korrekt marknadsföring. Direkt felaktigt påstår rådstuvurätten att konsumentskyddslagen inte blir tillämplig på tobaksbolagens verksamhet med motiveringen att reklam för tobak och annan försäljningsfrämjande verksamhet är förbjuden med stöd av tobakslagen.¹³ Konsumentskyddslagens marknadsföringsbegrepp är emellertid mycket vidsträckt och gäller även annat än reklam och annan säljfrämjande verksamhet, vilka förbjuds i tobakslagen. Enligt konsumentskyddslagen är också t.ex. varans förpackning en del av marknadsföringen. Därför är det inget tvivel om att konsumentskyddslagen blir tillämplig på tobaksbolagens marknadsföring. Tobaksbolagen har också underlåtit att varna konsumenterna för de faror som är förknippade med tobaken. Det är således omöjligt att anse att tobaksbolagen inte har varit vållande.

Kärandens påstående om att tobaksbolagen fram till att tobakslagen trädde i kraft bröt mot livsmedelsförordningens 9 § avvisar domstolen genom att konstatera att myndigheterna inte ingrep, trots att de hade exklusiv rätt och skyldighet att göra det!¹⁴ Rådstuvurätten anser alltså att myndigheternas passivitet är en ansvarsuteslutande

grund. Innebär inte denna tankegång att all dold brottslighet skall anses som icke-klan-dervärd?

Då jag analyserar rådstuvurättens utslag slås jag ohjälpligen av den tanken att slutresultatet i processen var klart redan långt före domstolens överläggning efter den sista behandlingen. Argumenteringen avviker från det normala i skadeståndsrättsliga mål och dess inre koherens är bristfällig. Det är uppenbart att domstolen har försökt skapa en så vattentät motivering för sitt avgörande som möjligt, men härvid misslyckats. Å andra sidan skötte rådstuvurätten processledningen tillfredsställande; materialet är nu insamlat med tanke på de högre instanserna, som kan antas ha bättre förutsättningar att ge ett också materiellt sett korrekt avgörande. Behandlingen av målet i hovrätten torde emellertid dra ut på tiden och avgörandet väntas först 1994.

Tobaksbolagens straffrättsliga ansvar

Den 22 april 1992 inleddes vid Esbo häradsrätt behandlingen av ett brottmål där fyra representanter för tobaksbolagen hade instämts som åtalade för marknadsföringsbrott, för brott mot livsmedelslagstiftningen, för äventyrande av liv och hälsa samt för grov misshandel. Målsägande är också här pensionär Pentti Aho. Allmänna åklagaren har inte förenat sig med målsäganden i åtalet.

att tillämpa produktansvarslagen på skador förorsakade av tobak. Sedermera godkände riksdagen utskottets ståndpunkt.

13. Del 15, s. 30.

14. Del 15, s. 28.

Målsäganden avled den 14 maj 1992 av struphuvudscancern och dess metastaser i halsen och högra lungan. Ahos rättsinnehavare har meddelat att de fortsätter processen.

Vi målets följande behandling den 25 september 1992 förenades målet med tre andra motsvarande brottmål, där tre andra rökare yrkar på straff för tobaksbolagens ledning. Grunden för åtalet är i alla målen grov misshandel.¹⁵

Det skall bli intressant att se hur häradsrätten i sin tur ställer sig till den enligt mitt förmenande morallösa tobaksindustrins marknadsföringsåtgärder. Frågan är om häradsrätten har tillräckligt mod att ge en fällande dom? Jag tror dock att sannolikheten för en fällande dom i Esbo häradsrätt är avsevärt mindre än i det skadeståndsrättsliga målet i Helsingfors hovrätt. Säkert är emellertid att en fällande dom skulle innebära en stor seger för rättvisan.

Mot framtiden

Om inte annat så har tobaksprocesserna gjort åtskilliga jurister medvetna om att tobaksindustrins marknadsföring av sina produkter inte är etiskt godtagbar. Rättegångarna mot tobaksbolagen ger också en antydning om att gränsen mellan vad som är sant och falskt respektive rätt och fel inte alls är så entydig. Bara man har en tillräckligt stark ekonomisk makt bakom sig tycks det inte alls vara svårt att få betraktaren att se falskt som sant eller fel som rätt. Ett dylikt beteende får vi emellertid inte godta utan protester. Tobaksindustrins fullständigt morallösa marknadsföringsmetoder måste fås att upphöra. Om inte detta lyckas börjar vår tro på rättsstaten att vittra sönder.

Författarupplysning:

Johan Bärlund, juris licentiat, ekonomie magister, överassistent, Institutionen för privaträtt, Postbox 4, 00014 Helsingfors universitet, Finland

15. Också dessa rättegångshandlingar utges av föreningen Lääkäriin sosiaalinen vastuu i bokform: *Tupakateollisuuden rikosvastuu*, del 1-2, Helsingfors 1992.